

Četvrta medievistička znanstvena radionica u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 30. - 31. svibnja 2019.

Na Filozofskom fakultetu u Rijeci 30. - 31. listopada 2019. godine održan je međunarodni znanstveni skup *Četvrta medievistička znanstvena radionica u Rijeci* koji je organizirao Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Rijeci te Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU Zagreb.

Skup je započeo 30. svibnja pozdravnim govorom Ines Srdoč-Konestre, dekanice Filozofskog fakulteta u Rijeci, nakon čega je uslijedilo uvodno predavanje Nade Zečević pod nazivom *Ties, Transition and Transformation: Trends in Researching Medieval Migration*. Daljnja predavanja bila su podijeljena po sekcijama.

Po završetku uvodnog dijela skupa započela su predavanja u sekciji 1A koja je nosila naziv *Srednjovjekovna Slavonija i istočno od nje*. Moderator ove sekcije bio je Damir Karbić s Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Prvo predavanje održao je Danko Dujmović s temom *Gdje se nalazio kastrum Nikola?* Iako se prvi put spominje u 13. stoljeću, točna ubikacija kastruma Nikola još nije učinjena. Autor je kroz analizu izvora te pregledom teme pokušao otkriti lokaciju kastruma. Drugo predavanje održala je Maja Cepetić Rogić pod naslovom *Teorija vs realnost. Crkva sv. Marije Magdalene u Čazmi*. Autorica je prezentirala dosadašnja istraživanja koja su provedena nad objektom te će kroz selekciju dosadašnjih teorija i pretpostavki postaviti temelj za daljnja istraživanja. Sljedeće predavanje održala je Nikolina Antonić pod naslovom *Porijeklo turopoljskog plemstva: važnost reambulacije u povijesnom istraživanju*. Autorica analizira reambulacijsku skicu iz druge polovice 15. stoljeća koja opisuje područje u blizini Kutine. Tim područjem obuhvaćen je i Mihalovac kojem autori definiraju današnje granice te analizom povijesnih izvora pokušavaju dati razlog nastanka skice. Posljednje izlaganje ove sekcije održali su Monika Bereš i Denis Njari pod naslovom *Srednjovjekovna utvrda u okolici Hrastina*. Autori raspravljaju o lokaciji srednjovjekovnog Hrastina koji se nalazio na području Hrvatske te rade komparativnu analizu s ostalim obližnjim utverdama u kojoj analiziraju njihove karakteristike, funkcije te način izgradnje utvrda.

Sekcija 1B nosila je naziv *Art and Liturgy*, a moderirala ju je Barbara Španjol Pandelo, profesorica s Filozofskog fakulteta u Rijeci. Sekcija je započeta predavanjem Ines Ivić pod naslovom *Reading of the Sculpture: Renaissance Intertwining of Textual Models and Artistic Representations on the Example of the Relief of Saint Jerome in Trogir*. Autorica pobliže analizira trogirsku katedralu s posebnim osvrtom na usporedbu vizualnog povezivanja dvaju svetaca - sv. Jeronima i sv. Ivana Krstitelja čiji su kipovi iznad oltara. Također, autorica su usmjerava na ulogu Koriolana Cipika koji je imao važnu ulogu u Trogiru u doba renesanse. Drugo predavanje održao je Petar Strunje pod naslovom *Porta coelesti: Textual Sources behind the Sculptural Program of the Portal of the*

Church of Saint Lawrence in Zadar. U svom predavanju autor proučava ulaz u crkvu sv. Lovre u Zadru iz ikonografske, ali i arhitektonske perspektive. Budući da nema puno pisanih izvora, autor proučava teološku i literarnu ostavštinu s vizualnom reprezentacijom kako bi mogao dati potpuniju sliku. Posljednje predavanje ove sekcije održala je Ivana Lemcool pod naslovom *Cosmological Motifs in Western Medieval and Byzantine Art: Ideological Aspects of their Representations.* Autorica raspravlja o prikazu nebeskih tijela i znakova u zapadnoj i bizantskoj umjetnosti te uspoređuje srednjovjekovni povijesni kontekst s antičkim budući da je u Antici naglasak na svemir bio izraženiji. Također, raspravlja o spekulacijama o kraju svijeta koje su postojale tijekom srednjega vijeka.

Sekcija 2A nosila je naziv *Plemstvo, pismenost i pravne institucije*, a moderirao ju je Damir Karbić s Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Sekcija je otvorena predavanjem Jelene Glušac pod naslovom *Posljednji Brankovići, lica koja su živela u tuđini - slučaj despota Stefana Slepog Brankovića.* Rad je usmjeren na život i tragičnu smrt Stefana Slepog Brankovića i njegove obitelji u vrijeme osmanskih osvajanja. Drugo predavanje je održao Antun Nekić pod naslovom *Djevojačka četvrtina: pogled iz srednjovjekovne Slavonije.* Nekić raspravlja o odnosima u društvu u srednjovjekovnoj Slavoniji s naglaskom na ženski rod i nasljeđivanju te kako brojni povjesničari anakrono proučavaju tadašnje pravne tekstove. Treće predavanje održao je Nenad Obradović pod naslovom *Ugarske isprave srpskih despota.* U svom predavanju autor je prezentirao i analizirao isprave srpskih despota u razdoblju od Stefana Lazarevića do izumiranja loze Branković početkom 16. stoljeća. Sljedeće predavanje održao je Mirza Hebib pod naslovom *Pravnokulturalni pristup u proučavanju prava srednjovjekovnog Dubrovnika i susjednih država.* Autor proučava pravo država srednjovjekovnog Mediterana koristeći pritom pravnokulturalni pristup koji je sve češće koristi u proučavanju prava. Posljednje predavanje ove sekcije održao je Kristian Paskojević pod naslovom *Grafijske promjene u pismu s obzirom na upotrebu - studija na primjeru srednjovjekovnog ćiriličkog pisma dubrovačke i susjednih kancelarija.* Autor analizira promjene do kojih je došlo u ćiriličnom pismu pri čemu se formirala nova vrsta tog pisma.

Sekcija 2B nosila je naziv *Application and Communication*, a moderirala ju je Kosana Jovanović, profesorica Filozofskog fakulteta u Rijeci. Sekcija je započela predavanjem Dragosa Nastasoia pod naslovom *St. Ladislav's Cult and Anti-Royal Propaganda during the Political Crisis of 1401-1404.* Autor nam daje uvid u urotu protiv kralja Žigmunda koju su predvodili ugarski plemići koji su se zakleli na vjernost Ladislavu Napuljskom. Sljedeće predavanje održala je Andrea-Bianka Znorovszky pod naslovom *Mary with a Crown: Adapting the Iconography of the Presentation of the Temple in Manuscript Illuminations.* Autorica proučava motiv krune vidljivog na glavi Marije, Isusove majke prisutnog u 3 knjige. Sljedeće predavanje održao je Adam Zapala pod naslovom *From Supplication to the Use of Papal Provision: Proportion in Case of Late Medieval Poland.* Autor se u svom izlaganju osvrće na čin ponizne molitve koji

je funkcionirao kao model za razvijanje kleričkih karijera. Iako se smatra da su pisma papi bila česta pojava, autorica, proučavajući jednu molitvu, uviđa kako to nije bilo toliko učestalo. Posljednje predavanje ove sekcije održao je Ivan Missoni pod naslovom *Croatian Medieval Passion Plays as Sources for Researching the History of Emotions*. Autor proučava pasiju (Isusovu muku) kao model za proučavanje emocija. Takav model relativno je novi i interdisciplinarni je spoj više znanosti kao psihologije, teatrologije, teologije, kulturalnih studija itd. Na taj način se mogu proučavati osjećaji koji se formiraju kod gledatelja.

Sekcija 3A nosila je naziv *Pisani i materijalni izvori u istraživanjima sjevernog Jadrana između 1300. i 1600. godine* koju je organizirala Barbara Spanjol Pandelo, a moderirala Ana Marinković, profesorica Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Sekcija je otvorena predavanjem Palme Karković Takalić i Petre Predoveić pod naslovom *In publica platea terre Gluminis sancti Viti. Središnji gradski trg u kasnosrednjovjekovnoj Rijeci*. Autorice u svom predavanju predstavljaju glavne podatke o Koblerovom trgu u Rijeci i njegovoj ulozi od razdoblja kasnog srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća. Drugo predavanje održao je Matko Matija Marušić pod naslovom *Likovni i pisani izvori za romanička raspela u Zadru*. Marušić u svom radu raspravlja o stihovanim natpisima koji se nalaze na romaničkim raspelima u Zadru. Sljedeće predavanje održala je Saša Potočnjak pod naslovom *Prilog istraživanja glagoljaštva na otoku Rabu do 1600. godine*. Autorica analiza razne izvore (epigrafske zapise, glagoljske odlomke misala i brevijara i dr.) kako bi istražila glagoljašku prisutnost na otoku Rabu. Sljedeće predavanje održala je Barbara Spanjol Pandelo pod naslovom *Istraživanja drvene skulpture sjevernog Jadrana - primjer otoka Raba*. Autorica nam daje uvid u drvenu skulpturu otoka Raba koja do sada nije bila sustavno istražena. Sljedeće predavanje održala je Maja Ćutić Gorup pod naslovom *Prilog metodologiji istraživanja reformacije i katoličke konfesionalizacije na primjeru habsburške Istre*. Autorica nam daje uvid u teoriju konfesionalizacije Wolfganga Reinharda i Heinza Schillinga s osvrtom na Pazinsku knežiju. Posljednje predavanje održala je Sara Turk pod naslovom *Opredelitev problematike stenskega slikarstva 14. stoletja v Kopru in Piranu*. Autorica nam daje uvid u srednjovjekovno slikarstvo 14. stoljeća na području Kopra i Pirane o kojima postoji malo izvora. No, otkriće novih umjetnina otvara nove mogućnosti za istraživanje i analizu dosadašnjih izvora.

Sekcija 3B nosila je naziv *Papacy and the Eastern Adriatic in the 12th and 13th Centuries* koju su organizirali Dženan Dautović i Igor Razum, a moderirao Damir Karbić. Prvo predavanje održao je Nedim Rabić pod naslovom *The Role of the Papacy in the Transmission of Ideas of Renaissance of the 12th Century in South-East Europe*. Rabić daje uvid u tzv. renesansu 12. stoljeća koju je omogućila Crkva u jugoistočnoj Europi. Drugo predavanje održao je Igor Razum pod naslovom *The Pope as „Judge-Reformer“ - Examples of Development of Papal Authority in the Eastern Adriatic in the 12th Century*. Autor analizira načine na koje su se papinski utjecaj i autoritet proširili na istočnu obalu Jadrana i na koji način su se tamo manifestirali. Sljedeće predavanje održao je

Francesco Dall'Aglio pod naslovom *The Diplomatic and Missionary Activity of Inocent III in the Eastern Adriatic*. Dall'Aglio daje uvid u razdoblje djelovanja pape Inocenta III i njegovog uspješnog širenja utjecaja papinstva na područje jugoistočne Europe. Sljedeće predavanje održao je Dženan Dautović pod naslovom *The Influence of the Fourth Lateran Council (1215) on the Relations between Papal Curia and Bosnia*. Autor raspravlja o Četvrtom lateranskom koncilu i utjecaju koji su njegove odluke imale na srednjovjekovnu Bosnu. Posljednje predavanje ove sekcije održao je Gabor Barabas pod naslovom *Papal Chaplains in the Southern Part of the Kingdom of Hungary and the Hungarian Kings in the 13th Century*. Barabas nam daje uvid u misije papinih legata u južne dijelove Ugarskog Kraljevstva te rezultate tih posjeta.

Nakon završetka predavanja svih sekcija, uslijedila je prezentacija projekta *Ceremonije i ceremonijalna komunikacija*. Projekt su prezentirali Kosana Jovanović, Barbara Španjol Pandelo te Goran Bilogrivić. Nakon prezentacije projekta uslijedio je prikaz zbornika radova s prijašnjih radionica. Prvi je predstavljen zbornik pod naslovom *Secular Power and Sacral Authority in Medieval East-Central Europe*, a zatim *Papers and Proceedings of the Third Medieval Workshop in Rijeka*. Ovime je završen prvi dan znanstvene radionice.

Drugi dan medievističke radionice započeo je predavanjem Mihaila St. Popovića *The Myth of Big Data in Byzantium Versus One of the Ways of Combining Byzantine / Medieval Studies, Historical Geography and Digital Humanities*.

Nakon uvodnog predavanja održane su sekcija 4A, 4B i 4C. Na sekciji 4A naslova *Nobility, Law and Order* sudjelovala su 3 izlagača. Moderator sekcije bio je Attila Barany. Zoltan Veber sa sveučilišta u Debrecenu održao je izlaganje na temu *The Young John Hunyadi as Page and Mercenary* u kojemu je posvetio pažnju djelovanju mladog Ivana Hunjadija prije nego što je postao ban Severina i tome kako su različite službe na plemićkim dvorovima utjecale na njegovu buduću političku uspješnost. Neven Isailović sa Instituta za povijest u Beogradu održao je izlaganje na temu *The Elements of Customary Law in Formularies of Charters of Bosnian Rulers and Magnate* u kojemu je primarno analizirao tipološke razlike između međunarodnih ugovora i darovnih povelja za lokalno stanovništvo. Zadnje predavanje u sekciji 4A imala je Anna Adashinskaya sa CEU iz Budimpešte koja je u izlaganju *Divine Enforcing Legal: Icon and Relics in Juridical Rituals of Medieval Orthodox Countries* govorila o primjerima iz prostora pod bizantskim utjecajem u kojima je vidljivo kako su se ikone, križevi i svetačke relikvije koristile u brojnim javnim ritualima kako bi legitimizirali postupke osoba koje ih izvode.

Sekcija 4B naslovljena *Administration* imala je 5 izlaganja, a moderirala ju je Suzana Miljan. Prvo je bilo izlaganje Martona Rozsa naslovljeno *Narratives on Provincial Governors in the Letters of Theophylact of Ochrid*. U ovom predavanju autor je na temelju pisama analizirao dva glavna pitanja:

karakteristike komunikacije između različitih administrativnih službenika u ranom periodu Komnena i suodnose između vladarskih pozicija u provincijama i Teofilaktovih opisa tih vladara. Predavanje Eve Halasz naslovljeno *The Changes of the Person of Ban of Slavonia in the 14th Century* bavilo se pitanjem je li ugarsko kraljevsko vijeće moralo dati svoj pristanak na imenovanje bana Slavonije za vrijeme vladavine Karla I. i Ludovika kao što je to moralo činiti u slučaju imenovanja palatina kao i time što su bili uvjeti da bi netko mogao postati banom. Petra Vručina održala je predavanje na temu *Monetization and dominium directum* kojoj je cilj bio prikazati na koji način su nekadašnje sociokulturalne kategorije determinirale razvoj ekonomskoj sustava usprkos postojećim ekonomskim praksama. Janos Szakacs je u predavanju *Angevin- and Sigismund-Age County Administration in Hungary: the Case of Szabolcs* prikazao ugarsku administraciju na primjeru okruga Szabolcs zanimljivog zbog toga što je većinski bio naseljen nižim plemstvom pa arhivi tako nude mnogo mogućnosti za istraživanje. Zadnje predavanje ove sekcije bilo je ono Alexandrua Simona sa rumunjske Akademije za znanost. U izlaganju naslovljenom *Vlahia Maior, Vlahia Inferior and Bogdania in the Times of Kosača*. Simon je govorio o naslovnom području u periodu od 1476. do 1484, administraciji Kosača i utjecaju Dubrovnika.

Sekcija 4C, *The Mongols in the Central Europe: Context and Consequences I* je imala je 3 izlagača, a moderator sekcije bio je Balasz Nagy. Stephen Pow govorio je o gubitcima i porazima s kojima su se Mongoli susreli na Balkanskim i Mediteranskim područjima u izlaganju naslovljenom *The Mysterious Delpheos River : Mongol Defeats in Europe during the 1241-1242 Invasions?* Analizira utjecaj tih događaja na napredak Mongolske vojske, ali i moguću promjenu u načinu na koji su Mongoli vidjeli „Latine“. Dorottya Uhrin je u predavanju *Devastation of Books and Charters during the Mongol Invasion and its Consequences* analizirala koliki su uistinu bili gubitci pisanih dokumenata, a posebice povelja i kodeksa Zagrebačke katedrale, ali i to da su prvi zagrebački kodeksi u Zagreb stigli tek nakon mongolske invazije. Zadnje predavanje bilo je *The Mongols in Central Europe: New approaches to Much-Discussed Questions* Balasza Nagya koji je govorio o novim radovima na području mongolske invazije u središnjoj Europi koje su pokazale kako se analize invazija Mongola na pojedinačne regije ne mogu gledati samostalno nego u cjelini svih regija u kojima je došlo do invazije.

Sekciju 5A moderirao je Goran Bilogrivić sa Filozofskog Fakulteta u Rijeci. Sekciju su otvorili Ante Alajbeg i Petr Dresler sa temom *Otres - Crekvina: the Archaeological Excavation and the Systematic Field Survery*. Predstavljeni su rezultati arheološkog istraživanja provedenog 2017. i 2018. godine koji mijenjaju pogled na lokalitet potvrđujući kako je bio naseljen već u razdoblju kasnog Rima. Cilj terenskog istraživanja bio je zabilježiti prirodne čimbenike na lokalitetu i istražiti prijašnju ljudsku aktivnost na širem području Otresa. Michaela Prištakova je u predavanju naslovljenom *New Approaches to the Research of the Settlement Structure of the Early Medieval Site Pohmasko (Czech*

Republic) sumirala je postojeća saznanja i trenutne modele strukture naselja Pohansko i analizu artefakata iz kulturnog sloja, fragmentaciju, prostornu raširenost i međuodnos. Michal Vagner je u predavanju *Nondestructive approach in the survey of deserted enclosed villages in south Moravia* donosi rezultate istraživanja provedenog nad napuštenim selima kojima je utvrđen najučestaliji način građenja kuća u napuštenim selima, kao i identifikaciju jedine kamene građevine kao jednobrodne crkve te linearni oblik naselja. Zadnje predavanje u sekciji bilo je *In Search of Lost Space - Contribution of the Knowledge of Archaeological Topography of Kosinj* koje je održala Pia Šmacelj Novaković, a u kojemu su izneseni rezultati neobjavljenog arheološkog istraživanja iz 80-ih godina i prošlog stoljeća i dostupne dokumentacije o području Kosinja kojima se pretpostavlja 5 lokacija mogućih srednjovjekovnih nalazišta.

Sekciju 5B naslovljenu *Ecclesiastical Activity* moderirala je Suzana Miljan, a izlagala su 4 izlagača. Prvo je predavanje bilo *The Relations Between Friar Fabian and Ban Stephen II. Kotromanić* Ane Vujković Šakanović kojemu je cilj na temelju dostupne pismene korespondencije bio analizirati uspješnost posjeta franjevačkog fratra Fabiana Bosni za vladavine Stjepana II. Kotromanića i napraviti komparativnu rekonstrukciju fra Fabiana i Stjepana II. Kotromanića. Sljedeće je predavanje bilo *The Most Prominent Bishops of the Diocese of Bosnia and Most Important Members of the Chapter of Bosnia in the Course of 13th and 14th Century* Balinta Ternovacza u kojemu je na temelju izvora dan prikaz bosanskih biskupa i njihovog utjecaja na politiku Ugarskog kraljevstva, politički život unutar Crkve i aktivnost u razvoju kršćanstva u Bosni. Treće je bilo predavanje Agnes Maleth *The Camera Apostolica nad the Hungarian High Clergy in the First Half of the 14th Century* u kojoj je diskutirana uspješnost papinske kurije u ostvarivanju svojih interesa u Ugarskom kraljevstvu i koje je mjere bilo moguće poduzeti u slučaju poteškoća. Posljednje je predavanje bilo *Clerics as the Trustworthy Men in Medieval Serbian State* Miloša Ivanovića u kojemu se iznosi niz podataka iz povijesnih izvora o klericima i njihovoj visokoj reputaciji i ulozi u društvu temeljenoj na pretpostavljenim kvalitetama koje bi klerici trebali posjedovati.

Sekcija 5C, *The Mongols in Central Europe: Context and Consequences II* nije se održala zbog spriječenosti izlagača.

Na kraju drugog dana izlaganja održan je okrugli stol za sudionike medievističke radionice na temu *Kako objaviti knjigu kod stranog izdavača? / How to publish a manuscript abroad?* Koji su organizirale Kosana Jovanović, Suzana Miljan i Nada Zečević.

Paola SAMARŽIJA
Matija VURUŠIĆ